

PRAKSA DIJAKINJE S CEREBRALNO PARALIZO NA FINSKEM IN TEKTONSKE OVIRE

/ Snežna Trojnar Kvas, profesorica / Srednja prometna šola Maribor

Dijakinja zaključnega letnika srednjega strokovnega izobraževanja na Srednji prometni šoli Maribor se je v šolskem letu 2014/2015 odločila, da sodeluje v projektu Erasmus + z naslovom *Nova znanja, nove priložnosti*, zato se je odpravila opravljat svojo prakso za tehniko varovanja na Finsko, natančneje v Liminko, kjer je šola s podobnim izobraževalnim programom. Mobilnost je trajala tri tedne in v času njenega bivanja sem jo spremljala in ji pomagala pri uresničevanju njenih izobraževalnih ciljev.

Dijakinja je opredeljena kot otrok z motnjami v duševnem in telesnem razvoju. Ima cerebralno paralizo, natančneje spastičnost, glavno obliko motnje, do katere pride pri okvari centralnega živčnega sistema. Če pa pogledamo razdelitev cerebralne paralize glede lokacije, govorimo o diplegiji. Ta je običajno spastičnega tipa. Cerebralna paraliza ni dedna in ni nalezljiva, je pa trajna okvara osrednjega živčevja, katere posledica je telesna, umska, čustvena, največkrat tudi socialna prizadetost otroka. Telesna prizadetost, ki zadeva motoriko in držo telesa ter dele telesa je pri cerebralni paralizi najočitnejša, vendar motnja pogosteje predstavlja niz nevroloških, ortopedskih, socioloških in pedagoških problemov. Motnja je največkrat kombinirana (vir 1).

In kje gre iskati vzroke za nastanek cerebralne paralize? Glede na čas nastanka okvare centralnega živčevja jih razdelimo na: predporodne (prenatalne), obporodne (perinatalne) in poporodne (postnatalne). V zakonu povsem zdravih staršev se lahko poleg zdravih otrok rodi tudi otrok s cerebralno paralizo ali obratno. Rojstvo otroka s cerebralno paralizo nikakor ni krivda staršev. Avtor navaja tudi zanimivo dejstvo, da ni nujno, da je otrok s cerebralno paralizo tudi duševno prizadet. Med temi otroki najdemo tudi inteligentno povprečne ali celo

nadpovprečno sposobne otroke (vir 1).

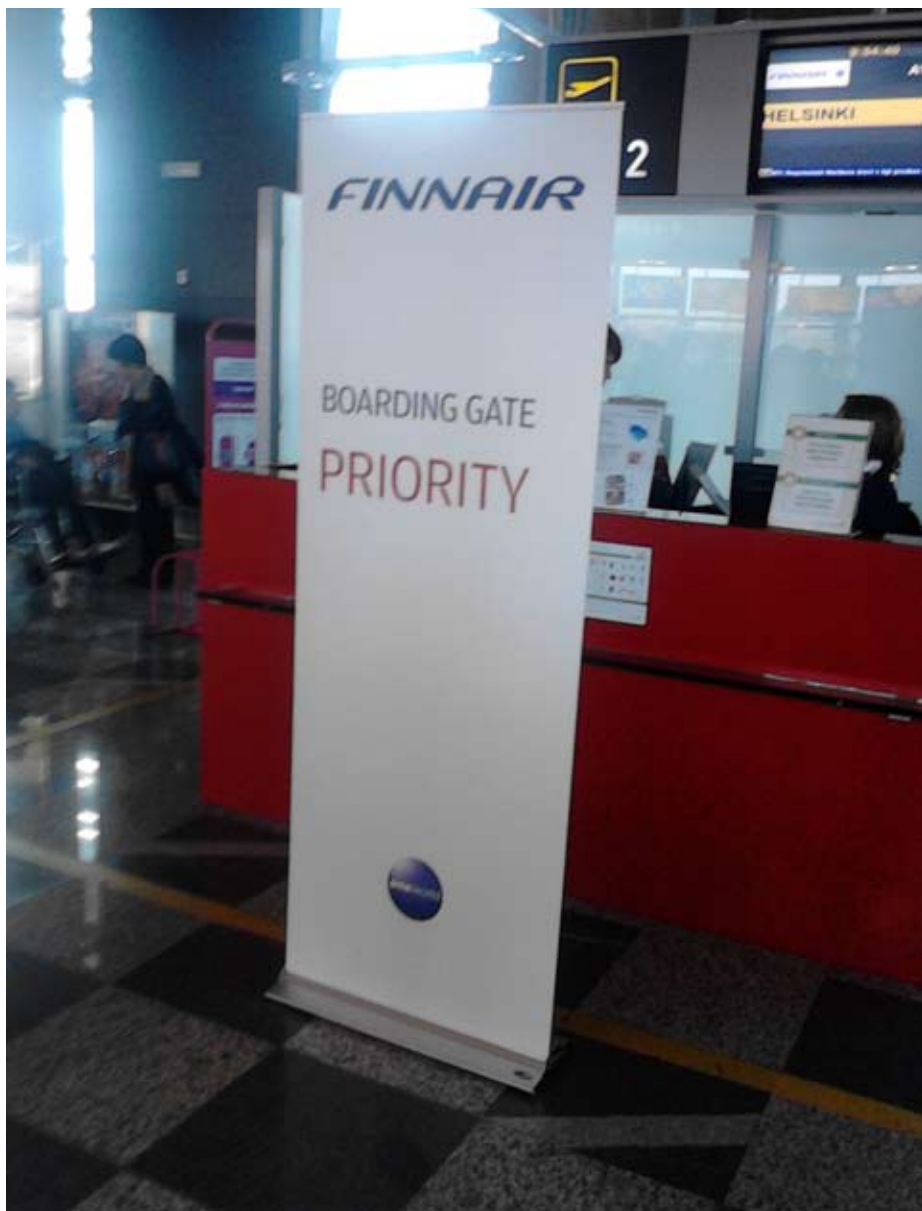
Iz spletne proste enciklopedije lahko preberemo, da se zaradi teh krvavitev možgani niso dokončno razvili in primerno funkcionalno usposobili. Navadno je prizadeti predel eden od predelov, ki je namenjen nadzoru delovanja mišic in izvajanju določenih gibov telesa, zato so za možgansko paralizo značilne predvsem motnje gibanja in drža telesa. Čeprav se osnovnim simptomom in znakom lahko pridružujejo tudi motnje govora, senzibilitete, učne težave ali zaostajanje v duševnem razvoju, do prizadetosti na teh področjih ni prišlo (vir 2).

Ravno nasprotno, dijakinja je odlična in vzorna učenka, aktivna v raznih šolskih dejavnostih in urednica šolskega časopisa. Tako jo pri delu večinoma ovira le gibanje, ki je posledica spastične. Spastična oblika pomeni, da gre za močno povišan mišični tonus, zaradi česar so mišice zelo zakrčene in jih ni mogoče raztegniti. Tako prihaja do krčev, ki jih lahko povzroči že nenaden slušni ali vidni dražljaj. Če je takšna oseba zmožna hoditi, je njena hoja trda, okorna in krčevita. Pri dijakinji gre za spastično diplegijo, kar pomeni, da so spodnji udi bolj okvarjeni kot zgornji (vir 2).

Kot posledica tega je dijakinja shodila pri petih letih, ko si je pri gibanju na začetku pomagala s hoduljo in invalidskim vozičkom. Tako je bilo vse do leta 2012, ko se je odpravila na terapije v najpomembnejšo zdravstveno ustanovo v Sloveniji, v **Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije Soča v Ljubljani**. Tam strokovnjaki izvajajo rehabilitacijo tudi za otroke, ki imajo med drugim okvare osrednjega in perifernega živčevja. Prednost rehabilitacije v Univerzitetnem rehabilitacijskem inštitutu Soča je celostna obravnava pacientov v multidisciplinarnih timih. Zdravniki

z različnimi specializacijami, fizioterapevti, medicinske sestre, delovni terapevti, socialni delavci, psihologi, logopedi in psihoterapevti, diplomirani inženirji ortotike in protetike ter nekateri drugi strokovnjaki na osnovi ugotovitev skupaj določijo kratkoročne in dolgoročne cilje ter program rehabilitacije. Prednost rehabilitacije v Soči je, da program rehabilitacije izvajajo visoko usposobljeni strokovnjaki, ki pri svojem delu uporabljajo najsodobnejšo tehnološko opremo (vir 3). Tako so jo poleti leta 2012 naučili hoje z berglami, čeprav so bila dotedanja zdravniška mnenja temu nasprotna. Zdravniki so menili, da hoja slabo vpliva na hrbtenico in držo in ji zato te možnosti niso prej omogočili. Dijakinji pa je hoja, ki se je z njeno boleznijo ni lahko naučiti, dala pogled na svet z drugačnega vidika in ji omogočila več samostojnosti ter ji pomagala pridobiti samozavest. Za hojo se seveda odloči, ko gre za krajše razdalje, za daljše pa še vedno uporablja voziček. Na vozičku ima posebej prilagojen sedež z grbino v sredini, da pri sedenju ne pride do zategovanja nog. Tako je dijakinja glede na stopnjo telesne prizadetosti upravičena do spremljevalca v času šolanja. Moja naloga spremljevalke je bila predvsem pomagati dijakinji pri gibanju in usvajanju veščin na socialnem in poklicnem področju, saj smo obiskali tujo državo, z drugačnimi navadami in drugačnim življenjskim slogom. Prav tako smo obiskali tuje delodajalce.

Najina pot se je začela na brniškem letališču, kjer so invalidski voziček ob sprejemu označili kot del prtljage. V zameno so ji ponudili invalidski voziček, ki jih imajo za takšne primere na letališčih. O pravicah, ki jih imajo invalidne osebe, in načinih pomoči lahko preberemo na njihovi uradni spletni strani pod zavihkom *Potniki in obiskovalci, potniki s posebnimi potrebami*. Tam lahko preberemo, da so na letališču pripravili informacijske

Obvestilo letalske družbe Finnair o prednostnem vkrcanju.

točke in oznake, kako priti do osebja, ki nudi pomoč pri opravljanju vseh formalnosti in vstopu v letalo. Prva točka govori o invalidskih vozičkih, ki so na Letališču Jožeta Pučnika Ljubljana na voljo. V primeru, da potnik nima svojega vozička, lahko željo po njem izrazi že ob vходу v parkirno hišo. V terminalu se oglasi pri okencu C1 in voziček letališko osebje pripelje do potnika. Če uporablja svoj voziček, mora ob nakupu vozovnice prevoznika obvestiti o njegovih dimenzijah in teži. Nadalje lahko preberemo, da letališko osebje nudi pomoč od prihoda na letališče do vstopa v letalo oziroma do namestitve na sedež v letalu. Potnik spremlja od začetka, pomaga pri

opravljanju formalnosti kakor tudi pri samem vstopu v letalo, kjer potnika preda kabinskemu osebju letalskega prevoznika. Prav tako poskrbi za vse v primeru prestopnega leta (vir 4).

Tako smo pravico do spremljevalnega osebja izkoristili pred vkrcanjem na letalo, v čakalnici za odhodne lete. Tam je do nje prijazno pristopila stewardesa in ji razložila, da se bo vkrcala prednostno, saj ima kot invalidna oseba to pravico. Pospremila jo je na letalo, kjer ji je prijazno pomagala pri namestitvi in letališki voziček odpeljala nazaj v letališko stavbo. Pred vkrcavanjem je dijakinja morala opraviti varnostni pregled oziroma telesno kontrolo, pri

kateri je treba iti skozi rentgen. Ker ima dijakinja zaradi operacij vstavljene ploščice, je morala varnostnemu osebju pokazati kartico, ki to potrjuje.

Podobna pravila o prednostnem vkrcanju, pomoči invalidnim osebam in storitvah, ki jih nudijo, lahko preberemo na spletni strani letalske družbe Finnair (vir 4).

Naš let ni bil direkten, zato smo morali prestopiti na drugo letalo. Osebje na letalu ji je razložilo, da je njen voziček že odšel naprej vključno z vso prtljago, in ji prav tako ponudilo svoj letališki invalidski voziček, torej letališče v Helsinkih prav tako nudi izposojlo svojih invalidskih vozičkov. Dijakinja se je želela po več kot dveh letih razgibati in se je s pomočjo bergel peš odpravila proti našemu prestopnemu letu. Ko smo prispeli na naše končno letališče v mestu Oulu na severu Finske, se je pred nama pojavila ovira. Do prostora za prevzem prtljage so navzdol vodile dolge stopnice. Čeprav je bilo ob stopnicah dvigalo za invalide, ni delovalo oziroma je bilo zaklenjeno, ustreznega osebja pa ob pozni večerni uri ni več bilo. Zato sva se pogumno podali po stopnicah navzdol. Po prevzemu prtljage so nas pričakali naši gostitelji iz Liminke z velikim avtobusom, tako da je bilo dovolj prostora tako za prtljago kot za voziček.

V študentskem naselju so dijakinji dodelili sobo v pritličju, kar je bilo odlično, saj ji tako ni bilo treba vsak dan premagovati hoje po stopnicah. Študentski dom je enonadstopen, zato v njem ni dvigala. Naslednji dan smo odšli do šole, pritlične zgradbe, tako da je dijakinja lahko brez težav dostopala do vseh prostorov. Šola ima široke hodnike in posebno toaleta za invalide. Naslednji dan smo se prvič udeležili športne vzgoje. Do naju je pristopil telovadni učitelj in vprašal, kako dijakinja sodeluje pri tej dejavnosti. Odgovorila mu je, da bo najprej opazovala potek športne vzgoje na finski srednji poklicni šoli, čez nekaj časa pa sva se odpravili k namiznemu tenisu. Dijakinja je zagreta športnica in je sede na vozičku zelo spretno lovila

žogico po tleh ter mi vračala udarce. Tako sva prvi teden preživelii na šoli, kjer nisva naleteli na nobeno večjo oviro. Dijakinja je uspešno sodelovala pri pouku.

V drugem tednu izmenjave je sledilo izobraževanje pri delodajalcu. Finski gostitelji so dijakinji prijazno organizirali prakso na Kontinkangas enoti, ki je v mestu Oulu. Ker je do tja potrebna vožnja s prevoznim sredstvom, sva imeli na voljo osebno vozilo in kombinirano vozilo. Odločili sva se za slednje, saj sva tako lahko potovali s preostalimi dijaki. Ko sva prispeli do mesta opravljanja prakse, sva avto pustili na vidno označenem mestu za invalide, čisto ob vhodu. Do vhoda je vodila vidno označena klančina. Prvi dan naju je sprejel direktor enote Liminka, ki je istočasno odgovoren za varovanje tudi na tej enoti. Predstavil naju je mentorju, dodeljenemu dijakinji. Na spletni strani enciklopedije lahko preberemo, kdo je mentor. To je oseba, ki je vredna zaupanja in ki podpira, vodi in svetuje ter prenaša svoje znanje in spretnosti manj izkušenim posameznikom. Bistvo mentorstva je učenje praktične narave, torej učenje o aktualnih stvareh. Poleg tega je mentorstvo tudi proces delovne socializacije ter seznanjanje posameznika z organizacijsko kulturo organizacije. V procesu mentorstva, ki večinoma poteka v dvoje, se izpopolnjujeta tako mentor kot tudi učenec (vir 5). Tako je dijakinja imela možnost razvijati svoje socialne veščine, saj se je naučila z nadrejeno osebo sklepati vezi, komunicirati in sprejemati navodila, usvajala je spretnost reševanja problemov, ki jih pred ljudi postavlja ne samo konkretno življenje, ampak tudi poslovno življenje. Tako se je s samozavestnim pristopom z mentorjem pogovorila o svojih zadolžitvah v sporazumevalnem jeziku angleščina. Mentor ji je proti podpisu dal ključke za dostop do vseh štirih delov te velike zgradbe in jo seznanil z njenimi zadolžitvami. Prva naloga je bila, da se s pomočjo načrta znajdeva v zgradbi in poiščeva lokacijo kamer. Tako je dijakinja razvijala tudi splošne in poklicne kompetence, predvsem s področja tehničnega varovanja. Svoje

Dvigalo za invalidne osebe, ki ga lahko uporabljajo in upravljajo same.

znanje je odlično prenesla na delovno področje. Delala je z računalnikom, z raznimi računalniškimi orodji in tako razvijala še računalniške veščine. Pri najinem obhodu stavb sem opazila, da so prijazne invalidom. Povsod so nameščena dvigala, namenjena invalidom. Ti jih lahko uporabljajo sami, saj so prostorna; nadstropja, kamor želiš, so vidno označena. Dvigala so opremljena z magnetnim sistemom za omejen dostop, tako da ne more priti do zlorab s strani gibalno sposobnih študentov. Enak sistem sva opazili tudi v drugih enotah skupine OSAO in v hotelih, v katerih smo bivali v času naših spremljevalnih aktivnosti. Skupina OSAO je združenje dvanajstih enot v širši okolici mesta Oula, kjer se izvajajo različna poklicna izobraževanja tako za srednješolce kot odrasle (vir 7).

V enem izmed naslednjih dni sva opazili še električno dvigalo, tako da je vsa velika zgradba odlično prirejena tudi za invalidne študente. Znotraj stavbe in tudi zunaj nje je bilo veliko klančin, poleg tega pa so nama gibanje olajšala vrata z avtomatskim odpiranjem oziroma zapiranjem. Drugi teden prakse je dijakinja v eni izmed stavb opazovala evakuacijsko vajo v primeru požara. Najino pozornost je pritegnilo dejstvo, da ima stavba v četrtem nadstropju

uslužbenko na invalidskem vozičku. Zanimalo naju je, kako bo evakuacija potekala pri njej, in izvedeli sva, da jo v takšnem primeru eden od sodelavcev fizično odnese po stopnicah, saj velja pravilo, da dvigala v primeru požara ne smemo uporabljati. Dijakinja je bila s prakso zadovoljna, saj so bile vse stavbe prirejene tudi invalidnim osebam in je lahko dosegla zastavljene cilje.

Kot sem že omenila, smo v času naših spremljevalnih aktivnosti obiskali nekaj turističnih destinacij. Najprimernejši je bil hotel, v katerem smo bivali zadnji vikend, saj je to znan rehabilitacijski center na Finskem. Vse sobe v pritličju so prilagojene gibalno oviranim osebam – tako toaletni prostor in kopalnica kot bivalni del (npr. držalo za lažji dvig s postelje). V restavraciji imajo dvigalo za lažji dostop do celotnega dela restavracije in opazila sem, da zaposleni invalidom pomagajo pri izbiri hrane – z njimi se pogovorijo, kaj bodo jedli, in jim izbrano hrano prinesejo na mizo.

Meni je največji izziv predstavljal obisk živalskega vrta Ranua. Celotna ogleдна pot je narejena iz lesenih desk, postavljenih kot brv. Bilo je kar nekaj hribov in spustov, kjer sva morali biti zelo previdni. Še dobro, da nama je

Poseben prostor za invalidne osebe na javni prireditvi. S slike je razvidno, da prostori za invalide niso daleč od preostalega občinstva.

bilo vreme naklonjeno, saj je lahko takšna pot v slabših vremenskih razmerah spolzka in nevarna in skoraj neprimerna za ogled na invalidskem vozičku. Tako sva pri spustih morali biti zelo previdni, pri tem mi je pomagala dijakinja sama, saj je dodatno zavirala z vozičkom. Čez čas naju je že pošteno zeblo, še posebej dijakinjo, ki je vse opazovala z invalidskega vozička, a naju je kmalu pogrelo sonce. Sicer pa je dijakinja lahko videla vse načrtane ogleda, saj so stavbe (na primer Arktikum in Božičkova dežela) ustrezno opremljene s klančinami in dvigali. Ko smo se odpravili na ogled hokejske tekme, me je razveselilo dejstvo, da imajo invalidi prav poseben prostor, od koder lahko spremljajo dogajanje na ledeni ploskvi.

Edino negativno dejstvo, ki me je presenetilo, so prehodi za pešce. Ti so tlakovani s kamni oziroma granitnimi kockami, kar otežuje ali pa popolnoma onemogoči varno gibanje invalidne osebe, prav tako pa slabo vpliva na samo strukturo vozička, saj ga zrahlja in uničuje gume.

Takšno je bilo moje opazovanje fizičnih preprek, na katere lahko naletijo invalidne osebe. Z vodjo ene izmed enot v sklopu OSAO, kjer med drugim poučujejo bodoče gostince in slaščičarje in veliko njihovih študentov opravlja prakso v tujini, sem se pogovarjala tudi, kako je poskrbljeno za invalide študente med poukom, in sem ugotovila, da so podobno kot v Sloveniji upravičeni do spremljevalca,

Primer tlakovanega prehoda za pešce.

ki spremlja invalida tudi med prakso. Pomaga mu pri razumevanju navodil, izvajanju raznih nalog, torej podobno kot v Sloveniji se trudijo v šolski sistem integrirati čim več otrok s posebnimi potrebami.

Izmenjava se je po treh tednih iztekla in veseli sva bili, da so jo prilagodili njenim gibalnim sposobnostim, hkrati pa so ji dali enako možnost kot preostalim, da se izkaže na učnem področju, kjer je pokazala, da odlično obvlada svoj bodoči poklic. Dijakinja je bila s prakso zadovoljna, saj so arhitekturne ovire, kot so stopnice, dostopanje do raznih delov stavb, javni prostori, šola, turistični kompleksi in večnamenski prostori za javne prireditve primerno urejeni za dostopanje invalidnih oseb in se lahko enakovredno vključujejo v vse dejavnosti. Tako je tudi lažje dosegla učne cilje, ki jih je treba doseči med praktičnim usposabljanjem pri delodajalcu.

VIRI

Vir 1: <http://www.ortopedska-klinika.si/upload/files/cp.pdf>

Vir 2: http://sl.wikipedia.org/wiki/Cerebralna_paraliza

Vir 3: <http://www.slovenia-medical.com/si/o-nas/ponudniki/univerzitetni-rehabilitacijski-center-soca>

Vir 4: <http://www.finnair.com/INT/GB/information-services/before-the-flight/special-services-health/disability-assistance>

Vir 5: <http://www.lju-airport.si/sl/potniki-in-obiskovalci/nasveti-zapotovanje/potniki-s-posebnimi-potrebami/>

Vir 6: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Mentorstvo>

Vir 7: <http://www.osao.fi/en/>